

TAĞ: Mimarlık, Arkeoloji, Kültür Sanat Dergisi, sy.14, 2021 İstanbul s.14-25.

İzmir (092110)

Kabir (110041)

D 117

14

İzmir'de İçlerinde Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Bulunan Mezarlıklar

01 Temmuz 2021

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

TAĞ 14

2019 yılında yaptığım son İzmir seyahatimde, İzmir ve civarındaki, içinde Cumhuriyet öncesi eski harfli mezar taşlarımızın bulunduğu mezarlıkları araştırıp onları ziyaret etme fırsatı buldum. İzmir’le olan münasebetim, rahmetli teyzem Zehra Üngel’in İzmir’de yaşıyor olmasından dolayı çocukluk yıllarımdan başlar. Genellikle yaz aylarımda İzmir ziyaretlerimizden sonra yüksek öğrenim için gittiğim İzmir’de yine teyzemin evinde kalarak okudum. 1977-1980 yıllarında Buca Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü’ndeki öğrenim hayatım maalesef o yılların anarşi ve terörü yüzünden çok sıkıntılı geçti. Buradan İzmir’i gezip tanımayı bir tarafa, enstitüye kadar gidip eve dönebilmek hayati derecede tehlike taşımaktaydı. İşte o yıllar içinde İzmir’in tarihi ve turistik yerlerini gezip tanımadım. İzmir’in önemli yerlerinden biri olan Kadifekale de o tarihlerde kurtarılmış bölgelerden biri olduğu için değil oraya çıkmak, karşısına geçip uzaktan seyretmek bile tehlikeliydi. Sonraki yıllarda ailem İzmir’e taşınmış olsa da memuriyetimden dolayı ancak sınırlı günler için gidebilirdim İzmir’e.

Doğduğum Aydın’ın Karacasu ilçesinin yakınında bulunan Afrodisias antik şehrinin de tesiriyle eski eserlere olan merakım; 1983’te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü’nde Osmanlı Türkçesi ile tanışmamla birlikte giderek bilinçli bir hâl alınca, bilinçli olarak ya da bilinçsizce yok edilen tarihi eserlerimizle birlikte pek çok insanımızın hiç de farkında ve alakadar olmadığı, Türk-İslam medeniyetine ait birer şaheser olan mezar taşlarına götürdü beni. 2019’da yaptığım İzmir seyahatimde yılların ihmalini telafi etme telâşına kapıldım ve büyük bir gayretle içinde eski yazılı taşlarımızın bulunduğu mezarlıkları araştırmaya ve onları ziyarete başladım. Aslında, yıllarca büyük bir işgal altında kaldıktan sonra, şimdiki etrafı açılarak bir müze hâline getirilen, Mezarlıkbaşı’ndaki Agora antik sahasının girişinde sergilenen, İzmir ve civarındaki kaldırılan mezarlıklardan toplanmış yüzlerce kırık ve onlarca sağlam tarihi mezar taşı, beni bir arayışın içine sokmuştu ama nereden ve nasıl başlayacağımı bilemiyordum.

Çalışmalarım önce, Konak’ta, Basmane semtinde, Agora’nın arka taraflarında, son yıllarda restore edilip gün yüzüne çıkarılan Horasan Erenlerinden Emir Sultan’ın (Bursa’daki değil) 700 yıllık bir tarihe sahip türbesiyle başladı. Yıllarca İzmir’e gidip gelmem rağmen maalesef öyle bir yeri ne görmüş ne de duymuştum. Aslında bir çok sebep yüzünden orası da yıllarca ilgisizliğin kurbanı olmuştu. Mezarlıklar tek tek öğrenip buldukları yerlere gidip görmem hiç de kolay olmadı. Velhasıl bu yazımda, uzun bir araştırma sürecinde öğrenerek gidip görebildiğim, içinde Cumhuriyet öncesi tarihi mezar taşlarımızın bulunduğu mezarlıklarımızın tanıtımına çalışacağım.

KOKLUCA MEZARLIĞI

İzmir’in en eski mezarlıklarından biri şehrin içinde bulunan Kokluca Mezarlığı’dır. Bu mezarlıkta bazı tanınmış şahsiyetlerin kabirleri vardır. Büyük bestekârlarımızdan Râkım Elkutlu; önemli edebiyatçılarımızdan, “Bir Bahar Akşamı Rastladım Size”nin de güfte şairi Fuat Edip Baksı, önemli hekimlerimizden, Sağlık Eski Bakanlarımızdan Behçet Uz, İzmir’in eski Belediye Başkanlarından İnsan Alpanak, Türk Pop Müziğinin önemli sanatçılarından Ayla Dikmen ve Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal’ın kabirleri buradadır. İstiklâl Savaşı komutanlarımızdan Kazım Dirik’in ve Atatürk’ün silâh arkadaşlarından Miralay Hulusi Conk’un daha önce burada bulunan mezarları Ankara’ya, Devlet Mezarlığı’na nakledilmiştir.

Bu mezarlıkta, eski harflerle yazılı 1920’lerin sonlarına ve fazla olmasa da Osmanlı Dönemine, Cumhuriyetten öncesine, en eskisi 1297 (1879) yılına ve genellikle de 1300’lü (1882) yıllara ait mezar taşları vardır. Fakat maalesef bu mezarlığımız da yıllardır yapılan yeni definler yüzünden oldukça değişmiştir. Çünkü böylesine tarihi bir mezarlıkta mutlaka çok eski taşlar da olmalıydı. Yeni yapılan mezarlar zaten onların yerinde, önceden nelerin olabileceğini bize söylüyor.